

Opetusministerio

Undervisningsministeriet

Strategisen tiedolla johtamisen kehittäminen liikunnan valtionhallinnossa

Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2006:20

Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä.

Undervisningsministeriets arbetsgruppspromemior och utredningar.

Strategisen tiedolla johtamisen kehittäminen liikunnan valtionhallinnossa

Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2006:20

OPETUSMINISTERIÖ

Undervisningsministeriet

MINISTRY OF EDUCATION

Ministère de l'Éducation

Opetusministeriö / Undervisningsministeriet
Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan osasto /
Kultur-, idrotts- och ungdomspolitiska avdelningen
PL / PB 29
00023 Valtioneuvosto / Statsrådet
<http://www.minedu.fi/OPM/Julkaisut/>

Yliopistopaino / Universitetstryckeriet, 2006

ISBN 952-485-184-9 (nid./htf)

ISBN 952-485-186-5 (PDF)

ISSN 1458-8102

Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä/
Undervisningsministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar 2006:20

Kuvailulehti

Julkaisija
Opetusministeriö

Julkaisun päivämäärä
31.3.2006

Tekijät (toimielimestä: toimielimen nimi, puheenjohtaja, sihteeri)		Julkaisun laji Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä	
Tiedolla johtamisen järjestelmän kehittäminen liikunnan valtionhallinnossa -työryhmä Puheenjohtaja: pääsihteeri Juha Heikkala Sihteeri: ylitarkastaja Timo Oravainen		Toimeksiantaja Opetusministeriö	
		Toimielimen asettamispvm 27.9.2005	Dnro 56/040/2005
Julkaisun nimi (myös ruotsinkielinen) Strategisestiedollajohtamisenkehittäminenliikunnanvaltionhallinnossa (Strategiskkunkskapsledninginomstatsförvaltningenföridrott)			
Julkaisun osat Muistio + liitteet			
Tiivistelmä <p>Opetusministeriö asetti 27.9.2005 työryhmän kuvaamaan liikunnan valtionhallinnon liikuntapoliittista päätöksentekoa ja ohjausta, liikuntatieteellisen ja muun tiedon kulkua ja hyödyntämistä valtion liikuntahallinnossa sekä tekemään ehdotuksia tiedolla johtamisen kehittämiseksi valtionhallinnossa erityisesti liikuntapoliittisen ohjauksen ja asetettujen tavoitteiden toteutumisen arvioimiseksi. Lisäksi työryhmän tuli ottaa työssään huomioon opetusministeriön sektoritutkimustyöryhmän ehdotukset. Työryhmän puheenjohtajaksi kutsuttiin yhteiskuntatieteiden tohtori Juha Heikkala.</p> <p>Työryhmä koostui opetusministeriön osastojen edustajien lisäksi UKK-instituutin, SLU:n, VM:n ja Oulun lääninhallituksen edustajista. Työryhmä kokoontui kuusi kertaa keskustelemaan ja arvioimaan tiedolla johtamista valtion liikuntahallinnossa sekä kulemaan keskeisten yhteistyökumppanitahojen - Nuori Suomi ry:n, Kuntaliitto ry:n, Kilpa- ja huippu-urheilun tutkimuskeskuksen, LTS:n, Valtion liikuntaneuvoston sekä lääninhallitusten - asiantuntijoita. Lisäksi työryhmä vaihtoi ajatuksia tarvittaessa sähköpostin välityksellä. Tuloksena koottiin synteesi käydyistä keskusteluista, asiantuntijalausunnoista ja työryhmäkeskusteluissa käytetyistä taustamateriaaleista.</p> <p>Työryhmän keskusteluissa pureuduttiin valtionhallinnon päätöksentekosykliin. Päätöksentekoon liittyvien tietotarpeiden määrittäminen on edellytyksenä sille, että tiedolla johtaminen voidaan toteuttaa osana strategista päätöksentekoa. Päätöksenteko on prosessi, jonka kuluessa tietotarpeet ovat vaihtelevia. Tiedon luokittelu on tehtävä monella erilaisella kriteerillä riippuen päätöksenteon luonteesta, sillä esimerkiksi asiayhteydestä johtuvaan nopeaan päätöksentekoon tarvittava ad hoc -tieto on luonteeltaan useimmiten erilaista kuin pitkäaikaiseen tai rutiininomaiseen päätösharkintaan tarvittava tieto. Tieto on usein myös niin sanottua hiljaista tietoa, jonka tunnistaminen ja dokumentointi ovat myös tärkeä osa päätöksenteon prosessia muuttuvassa toimintaympäristössä.</p> <p>Lisäksi työryhmä määritteli, millaisilta aihealueilta liikunnan valtionhallinnossa ainakin tarvitaan tietoa kootusti. Tällaisia aihealueita ovat mm. liikunnan talous, tasa-arvo, liikunnan kansalaistoiminta, liikuntapaikkarakentaminen, lasten ja nuorten liikunta, terveysliikunta sekä liikunta-alan koulutus ja ammattilaiset.</p> <p>Tiedolla johtamisen edistämiseksi työryhmä esittää liikunnan valtionhallinnossa</p> <ul style="list-style-type: none">• yhteistyön tiivistämistä valtionhallinnon ja liikuntahallinnon alalla toimivien valtionhallinnon ulkopuolisten toimijoiden välillä• tiedotuksen lisäämistä esimerkiksi sähköpostilistojen ja muiden tiedonvälitysjärjestelmien avulla,• erityiskysymyksenä mahdollisen liikuntatiedon portaalin perustamista sekä• liikunnan alan päätöksentekoon vaikuttava tietovarannon kokoamista nk. yhden napin alle.			
Avainsanat liikunta, tiedolla johtaminen, strateginen johtaminen, valtionhallinto			
Muut tiedot			
Sarjan nimi ja numero Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2006:20		ISSN 1458-8102	ISBN 952-485-184-9 (nid.) 952-485-186-5 (PDF)
Kokonaissivumäärä 34	Kieli suomi	Hinta	Luottamuksellisuus julkinen

Presentationsblad

Utgivare
Undervisningsministeriet

Utgivningsdatum
31.3.2006

Författare (uppgifter om organets namn, ordförande, sekreterare) Strategisk kunskapsledning inom statsförvaltningen för idrott Ordförande: general sekreterare Juha Heikkala Sekreterare: överinspektör Timo Oravainen		Typ av publication Undervisningsministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar	
		Uppdragsgivare Undervisningsministeriet	
		Datum för tillsättande av 27.9.2005	Dnro 56/040/2005
Publikation (även den finska titeln) Strategisk kunskapsledning inom statsförvaltningen för idrott (Strategisen tiedolla johtamisen kehittäminen liikunnan valtionhallinnossa)			
Publikationens delar Promemoria samt bilagor			
Sammandrag <p>Undervisningsministeriet tillsatte 27.9.2005 en arbetsgrupp med uppgift att inom statsförvaltningen för idrott beskriva idrottspolitikens beslutsgång och styrning, idrottsförvaltningens information om och utnyttjande av idrottsvetenskap och annan kunskap, samt ge utvecklingsförslag för kunskapsledningen inom statsförvaltningen särskilt när det gäller utvärderingen av den idrottspolitiska styrningen och de uppställda målen. Arbetsgruppen skulle också fästa uppmärksamhet vid förslag av undervisningsministeriets sektorforskningsarbetsgrupp. Doktorn i samhällsvetenskaper Juha Heikkala utsågs till ordförande i arbetsgruppen.</p> <p>Arbetsgruppen bestod utöver representanter för avdelningar vid undervisningsministeriet av representanter för UKK-institutet, Finlands Idrott, FM och länsstyrelsen i Uleåborg. Arbetsgruppen sammanträdde sex gånger för att diskutera och utvärdera kunskapsledningen inom statens idrottsförvaltning samt höra sakkunniga för centrala samarbetsparter - Nuori Suomi ry, Kommunförbundet rf., Kilpa- ja huippu-urheilun tutkimuskeskus, Idrottsvetenskapliga sällskapet (LTS), Statens idrottsråd samt länsstyrelserna. Arbetsgruppen utbytte också tankar per e-post vid behov. Resultatet sammanställdes som en syntes av diskussionerna, sakkunnigutlåtandena och bakgrundsmaterialet från arbetsgruppsdiskussionerna.</p> <p>Vid diskussionerna i arbetsgruppen gick man in i statsförvaltningens beslutscykel. En förutsättning för att kunskapsledningen skall vara en del av det strategiska beslutsfattandet är att kunskapsbehovet för beslutsfattande definieras. Beslutsfattande är en process under vilken kunskapsbehovet varierar. Kunskapsklassificeringen måste göras med hjälp av många olika kriterier beroende på arten av beslut, eftersom t.ex. ad hockunskaper som i vissa fall behövs för snabba beslut oftast avviker från kunskaper som behövs för långsiktiga eller rutinmässiga beslut. Kunskap är ofta också s.k. tyst kunskap, vars identifikation och dokumentation likaså är en viktig del av beslutsprocessen i en föränderlig verksamhetsmiljö.</p> <p>Arbetsgruppen definierade också de ämnesområden som statsförvaltningen för idrott på ett integrerat sätt behöver samlade kunskaper om. Bl.a. idrottsekonomi, jämställdhet, idrottslig medborgaverksamhet, idrottsplatsbyggen, idrott för barn och unga, hälsoidrott samt idrottsutbildning och professionella idrottare är sådana ämnesområden.</p> <p>Arbetsgruppen föreslår för att främja kunskapsledningen att statsförvaltningen för idrott</p> <ul style="list-style-type: none"> • intensifierar samarbetet mellan de extrna aktörerna inom statsförvaltning och idrottsförvaltning • utökar informationen t.ex. med hjälp av e-postlistor och andra system för datakommunikation, • eventuellt genom att en portal för idrottskunskap som specialfråga inrättas samt • förenar datalager med betydelse för idrottsbesluten under en knapp, så att säga. 			
Nyckelord idrott, statsförvaltning, informationsledning			
Övriga uppgifter			
Seriens namn och nummer Undervisningsministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar 2006:20		ISSN 1458-8102	ISBN 952-485-184-9 (htf.) 952-485-186-5 (PDF)
Sidoantal 34	Språk finska	Pris	Sekretessgrad offentlig
Distribution Universitetsstrycket		Förlag Undervisningsministeriet	

Opetusministeriölle

Opetusministeriö asetti 27.9.2005 työryhmän, jonka tehtävänä oli:

- kuvata liikunnan valtionhallinnon liikuntapoliittista päätöksentekoa ja ohjausta, mukaan lukien päätöksentekoa säätelevät normit ja periaatteet sekä toiminnan ohjausjärjestelmät
- kuvata liikuntatieteellisen ja muun tiedon kulkua ja hyödyntämistä liikunnan valtionhallinnossa
- tehdä ehdotuksia tiedolla johtamisen kehittämiseksi valtionhallinnossa erityisesti liikuntapoliittisen ohjauksen ja asetettujen vaikuttavuustavoitteiden toteutumisen arvioimiseksi

Lisäksi työryhmän tuli ottaa työssään huomioon opetusministeriön sektoritutkimustyöryhmän ehdotukset.

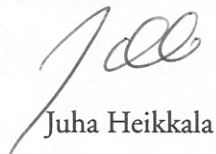
Työryhmän puheenjohtajaksi opetusministeriö kutsui pääsihteeri Juha Heikkalan ja työryhmän jäseniksi informaatikko Birgitta Järvisen UKK-instituutista, johtaja Sakari Karjalaisen opetusministeriöstä, kulttuuriasiainneuvos Seppo Paavolan opetusministeriöstä, viestintäjohtaja Eila Ruuskanen-Himman Suomen Liikunta ja Urheilu ry:stä, neuvotteleva virkamies Matti Salmisen valtiovarainministeriöstä ja liikuntatoimentarkastaja Ulla Silven-toisen Oulun lääninhallituksesta. Työryhmän sihteeriksi nimettiin ylitarkastaja Timo Oravainen opetusministeriöstä.

Työryhmä kokoontui yhteensä kuusi kertaa keskustelemaan ja työstämään ajatusta strategisesta tiedolla johtamisesta työryhmän toimeksiannon mukaisesti. Työryhmän työskentelyn aikana kuultiin myös asiantuntijoita Valtion liikuntaneuvostosta, Kilpa- ja huippu-urheilun tutkimuskeskuksesta, Nuori Suomi ry:stä ja Suomen kuntaliitosta. Asiantunte-muksensa antoivat käyttöön Anitta Pälvimäki (JY), Teijo Pyykkönen (LTS), Kari Sjöholm (KL), Jukka Viitasalo (KIHU), Jukka Karvinen (NS) ja Olli Aulaskari (OLH) sekä Eeva Kaunismaa (VLN).

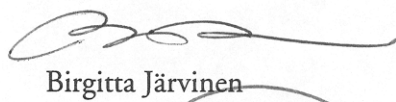
Työryhmän tuli suorittaa työnsä 31.3.2006 mennessä.

Saatuaan työnsä valmiiksi työryhmä luovuttaa muistionsa kunnioittavasti opetusministeriölle.

Helsingissä 31.3.2006

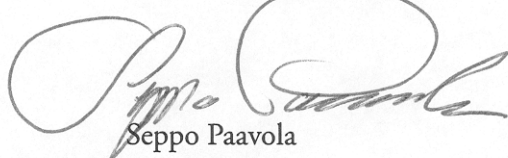
Juha Heikkala

Birgitta Järvinen

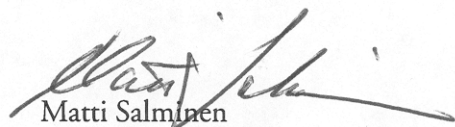
Sakari Karjalainen

Seppo Paavola

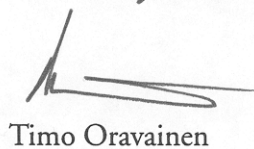
Eila Ruuskanen-Himma

Matti Salminen

Ulla Silventoinen

Timo Oravainen

Sisältö

	<u>Opetusministeriölle</u>	<u>5</u>
1	<u>Lähtökohdat</u>	<u>8</u>
1.1	Miksi?	8
1.2	Mitä?	9
1.3	Miten?	10
1.4	Sektoritutkimuksen kehittämislinjaukset	10
2	<u>Valtionhallinnon liikuntapoliittinen johtaminen, päätöksenteko ja ohjaus</u>	<u>11</u>
2.1	Liikunnan valtionhallinnon rooli ja tehtävät	11
2.2	Liikuntapoliittiset ohjausvälineet	12
2.3	Päätöksentekoprosessi liikunnan valtionhallinnossa	13
2.4	Päätöksentekoon ja sen valmisteluun vaikuttavia erityispiirteitä	16
3	<u>Tieto liikuntapoliittisessa päätöksenteossa, johtamisessa ja ohjauksessa</u>	<u>17</u>
4	<u>Tiedon kulku ja hyödyntäminen, tiedon hallinta ja tietojärjestelmät (dynamiikka)</u>	<u>21</u>
4.1	Tiedon tuottajatahot	21
4.2	Liikunta-alan tiedonvälitysyksiköt	22
4.3	Tiedon välittyminen tuottajalta tarvitsijalle	23
4.3.1	<i>Nykytilan ongelmat ja haasteet</i>	23
4.3.2	<i>Sähköisten medioiden tarjoamat mahdollisuudet</i>	23
5	<u>Johtopäätökset ja toimenpide-ehdotukset</u>	<u>25</u>
6	<u>Tietotarpeet</u>	<u>27</u>
	<u>Liitteet</u>	<u>29</u>

1 Lähtökohdat

1.1 Miksi?

Asettamiskirjeen mukaan työryhmä on asetettu tekemään ehdotuksia tiedolla johtamisen järjestelmän kehittämiseksi liikunnan valtionhallinnossa. Lähtökohtana ovat ministeri Siimeksen työryhmän edellisellä hallituskaudella linjaamat valtionhallinnon kehittämistavoitteet, joiden mukaan ministeriöiden strategista roolia pyritään vahvistamaan ja tiedolla johtamista edistämään. Tiedolla johtaminen korostuu Siimeksen ministerityöryhmän mietinnössä tehokkaan ja tuloksellisen työskentelyn edellytyksenä.

Liikuntalain (1054/1998) mukaan opetusministeriön liikuntayksikön tehtävänä on liikuntatoimen johtaminen, kehittäminen ja koordinointi valtionhallinnossa. Liikuntakulttuurin toimintaympäristön muuttuessa korostuu tämän toimialan kehityksen seuranta ja ennakointi, eli tämän työryhmän toimeksiannossa tarkoitettu strateginen johtaminen.

Strateginen tiedolla johtaminen –työryhmän perusajatuksena on sen, että liikuntatieellisten yhteisöjen ja muiden tahojen tuottamaa tietoa tulisi hyödyntää aikaisempaa tehokkaammin liikuntapoliittisessa päätöksenteossa ja sen valmistelussa sekä vaikuttavuustavoitteiden toteutumisen arvioinnissa. Tiedolla johtamista tarvitaan sekä valtionhallinnon liikuntapoliittisten linjausten valmistelussa että päätöksenteon taustaksi myös yksittäisiä avustuspäätöksiä tehtäessä. Esittelijöillä tulisi olla valmistelutyössään käytössään laajat tiedot liikuntakulttuurin eri alueista.

Faktalaatikko: Tiivistelmä Ministeri Siimeksen työryhmän suosituksista

- Valtioneuvoston työskentelyn tehostaminen - hallinnonalarajat ylittävään toimintaan tehokkuutta
 - Politiikkaohjelmat vahvistavat hallinnonalarajat ylittävien asioiden tehokkaan hoitamisen
 - Koordinoivat ministerit ja ohjelmajohtajat vastaavat poikkihallinnollisista vaikutuksista
 - Yhteinen osaaminen, tiedon hallinta ja johtamiskulttuuri valtioneuvostoon
- Ministeriöiden työskentelyn tehostaminen - Hallinnonalan sisäiseen toimintaan tehokkuutta
 - Ministeriöt pieniä ja strategisesti suuntautuneita - toimeenpanotehtävät virastoportaassa
 - Avoimuudella ja kansalaisten kuulemisella parempaan valmisteluun
- Ministeriöiden toimialat - Toimintatapojen muutokset johtavat nopeammin tuloksiin kuin ministeriöiden toimialarajojen siirtely
 - Elinkeinopolitiikan tehostaminen
 - Kuntatalouden ohjaus
 - Omistajaohjaus

Tietoa käytetään päätöksenteon ja sen valmistelun pohjana nykyisinkin, mutta tiedon hyödyntäminen on paljolti yksittäisten virkamiesten aktiivisuuden varassa. Ongelmana voidaan pitää myös sitä, että tieto on hajallaan ja siten vaatii paljon ponnisteluja ennen kuin se on kohtuudella käytettävissä päätöksenteon pohjaksi. Ennen kaikkea tarvitaan pysyvämpää ja systemaattisempaa toimintatapaa tiedon hyödyntämisessä, tiedon tuottajien, välittäjien ja hyödyntäjien välisen vuorovaikutuksen (tiedon liikkumisen) kehittämistä sekä uusien sähköisten välineiden tarjoamien mahdollisuuksien hyödyntämistä.

1.2 Mitä?

Strategisella tiedolla johtamisella tarkoitetaan

- tulevaisuussuuntautunutta ja liikuntakulttuurin kehitystä ennakoivaa (= strategisuus)
- toimialan johtamista valtionhallinnolle määritellyn roolin puitteissa ja sen käytössä olevilla ohjausvälineillä
- käyttäen päätöksenteon ja sen valmistelun yhtenä pohjana liikunta-alaa koskevaa tietoa, mukaan lukien sekä tutkimus-, selvitys- ja kartoitustiedot että kokemuseräisen tiedon.

Tähän liittyy kiinteästi opetusministeriön ja sen liikuntayksikön liikuntapoliittisten toimenpiteiden vaikuttavuuden arviointi (vrt. budjetti). Eri suunnitteluasiakirjojen yhteydessä tunnuslukujen pohjalta tapahtuvan arvioinnin vaatimus on noussut entistä enemmän esiin. Kulttuurin saralla on pyritty löytämään erilaisia yhteiskunnallista vaikuttavuutta ja toiminnan tuloksellisuutta kuvaavia tunnuslukuja, joita voitaisiin käyttää arvioitaessa ministeriön toimenpiteiden vaikuttavuutta ja tuloksellisuutta. Suorien panos-tuotos -indikaattorien löytäminen on kuitenkin hankalaa ja erityisesti vuositasolla tunnuslukujen muutokset kuvaavat huonosti liikuntakulttuurissa ja -toimessa tapahtuvia muutoksia. Luotettavana trenditietona voitaneen pitää tässäkin yhteydessä 5-10 vuoden aikajanaalla tapahtuvia muutoksia.

1.3 Miten?

Parhaimmillaan strateginen tiedolla johtaminen on tapa toimia. Tällöin se olisi kiinteä ja luonnollinen osa opetusministeriön ja sen liikuntayksikön toimintakulttuuria. Näillä edellytyksillä tietoa hyödynnetään riittävästi ja tarkoituksenmukaisesti päätöksenteossa ja sen valmistelun eri vaiheissa: hakemus – avustuspäätöksen valmistelu – avustuspäätös – avustuksen käyttö ja sen seuranta – avustuksen vaikuttavuuden arviointi (uusi hakemus - päätös - jne.). Jäljempänä on kuvattu päätöksenteon vaiheet tietotarpeineen.

Opetusministeriön liikuntayksikön tehtävänä on edellytysten luominen liikunnan harastamiselle. Edellytysten luomiseen osallistuvat myös monet muut tahot niin valtionhallinnossa kuin liikuntajärjestöissäkin. Tällöin tarvitaan tietoa eri sidosryhmien vaikutuksista edellytysten luomisessa. Kun valtion liikuntabudjetissa oleva määräraha on vain osa koko liikuntakulttuuriin käytettävästä rahamäärästä, tarvitaan liikuntakulttuuria laajasti kuvaavaa tietoa toimialan ohjauksessa. Tämä heijastuu myös määriteltäviin tietotarpeisiin.

1.4 Sektoritutkimuksen kehittämislinjaukset

Tiedolla johtamisen ajatus liittyy läheisesti myös aiemmin keväällä 2006 julkaistuun sektoritutkimuksen kehittämislinjauksiin. Sektoritutkimustyöryhmä on ehdottanut tulevaisuuden linjauksiksi seuraavanlaisia toimenpiteitä:

- opetusministeriön yksiköiden sektoritutkimustoiminnasta vastaamaan sekä osastojen ja koko ministeriön sektoritutkimustoimintaa koordinoimaan ja kehittämään nimetään vastuulliset virkamiehet,
- ministeriö käynnistää vuotuisten tutkimus- ja kehittämistoiminnan ohjelmien laatimisen,
- opetusministeriön sektoritutkimuksen ja muun tietopohjan kehittämisen osuus hallinnonalan menoista nostetaan nykyisestä keskimäärin noin 0,1 %:sta vuoteen 2010 mennessä keskimäärin 0,5 %:iin,
- sektoritutkimuksen suuntautumis- ja tarvealueet määritellään koko hallinnonalan lisäksi myös linjoittain ja alasektoreittain ja siinä korostetaan hallinnonalan toiminnan taloudellista ja yhteiskunnallista merkitystä, taloudellisuutta, vaikuttavuutta, tehokkuutta ja tuloksellisuutta sekä kansainvälistymistä, opetusministeriö liittyy alaistensa tutkimuslaitosten ja tutkimusta harjoittavien laitosten tulossopimuksiin sektoritutkimuksen kehittämiseen liittyviä tavoitteita,
- opetusministeriö tukee rahoituksellaan yliopistojen sektoritutkimuksen tradition ja siihen pätevöityneen tutkijakunnan kehittymistä,
- opetusministeriö järjestää yhteisiä sektoritutkimuksen neuvottelu- ja keskustelutilaisuuksia sekä pitää yllä säännöllistä tiedonvaihtoa muiden hallinnonalojen kanssa,
- hallinnonala osallistuu kansainvälisten järjestöjen sektoritutkimushankkeisiin, suuntaa tutkimuksen tarjouspyyntöjä ulkomaisille tutkimuslaitoksille ja liittyy rakennerahastorahoituksen nykyistä tiiviimmin muuhun sektoritutkimukseen,
- opetusministeriö teettää tutkimuksia, joilla kootaan ja analysoidaan hallinnonalan keskeisiin kehittämiskohteisiin liittyvää tutkimustietoa,
- opetusministeriö painottaa virkamiesten rekrytoinnissa tutkimustietoon liittyvää osaamista,
- opetusministeriö järjestää koulutusta sektoritutkimuksesta vastaaville henkilöille,
- opetushallinnon menettelytavat, joilla sektoritutkimusta toteutetaan, yhtenäistetään.

2 Valtionhallinnon liikuntapoliittinen johtaminen, päätöksenteko ja ohjaus

2.1 Liikunnan valtionhallinnon rooli ja tehtävät

Työryhmän toimeksiannossa liikunnan valtionhallinnolla tarkoitetaan opetusministeriötä, sen liikuntayksikköä, lääninhallintoa ja valtion liikuntaneuvostoa. Liikunta-alalla opetusministeriön sidosryhminä ovat muun valtioneuvoston ohella esimerkiksi eduskunta, liikuntajärjestöt, kunnat, tutkimuslaitokset, tiedonvälitysorganisaatiot ja liikunta-alalla toimivat yritykset. Lisäksi sidosryhmiin voidaan lukea myös kansalliset ja kansainväliset antidoping-järjestöt, EU, Euroopan neuvosto ja KOK.

Liikuntalain (1054/1998) mukaan

"Ministeriö, jonka toimialaan kuuluu liikuntatoimi, jäljempänä ministeriö, vastaa liikuntatoimen yleisestä johdosta, kehittämisestä ja yhteensovittamisesta liikunnan yhteistyössä valtionhallinnossa."

Kuntien tehtävänä on luoda edellytyksiä liikunnan harrastamiselle. Käytännössä tämä tarkoittaa muun muassa liikuntapaikkojen rakentamista ja niiden ylläpitämistä sekä liikuntaseurojen avustamista. Liikuntajärjestöt, erityisesti paikallisella tasolla liikuntaseurat, toteuttavat itse liikunnan harrastamista. Opetusministeriön osalta edellytysten luominen tarkoittaa mm. kuntien ja urheiluopistojen liikuntapaikkarakentamisen ja liikuntajärjestöjen avustamista. Poikkihallinnollisuus edellytysten luomisessa korostuu erityisesti poikkihallinnollisten politiikkaohjelmien alueilla.

Valtionhallinnon kokonaisuudessa poliittiset linjausten tekeminen ja lainsäädännöstä päättäminen kuuluu valtioneuvoston ja eduskunnan tehtäviin. Linjausten ja lainsäädännön valmistelu ja toimeenpano tapahtuu valtionhallinnossa. Valtion liikuntaneuvosto toimii opetusministeriön asiantuntijaelimenä liikunta-asioissa. Läninhallitukset ja alueelliset liikuntaneuvostot ovat valtionhallinnon alueellisia toimijoita.

2.2 Liikuntapoliittiset ohjausvälineet

Liikuntapoliittisen ohjauksen perustan muodostavat liikuntakulttuuria koskeva lainsäädäntö, hallitusohjelma, hallituksen strategia-asiakirja (HSA), opetusministeriön toiminta ja taloussuunnitelma (TTS) ja tulossuunnitelma (TuSu) ja vuosittainen liikuntabudjetti sekä opetusministeriön strategia. Liikuntapoliittinen ohjaus perustuu hallitusohjelmassa, liikuntabudjetissa, HSA:ssa ja opetusministeriön strategiassa asetettuihin strategisiin painopisteisiin, jotka muotoutuvat suunnitelmakausittaisiksi tavoitteiksi opetusministeriön toiminta- ja taloussuunnitelmassa sekä tulossuunnitelmassa.

Opetusministeriöllä on käytössään kolme keskeistä ohjausvälinettä: normi-, resurssi- ja informaatio-ohjaus (lainsäädäntö, avustukset sekä ohjeet ym.). Käytännössä nämä ohjausvälineet eivät esiinny erikseen, vaan ohjaaminen tapahtuu kahden tai useamman ohjausvälineen yhdistelminä.

Normiohjauksella tarkoitetaan lakeja ja asetuksia sekä niiden valmistelua. Liikunnan valtionhallinnossa on vähän varsinaista normiohjausta. Liikuntalaki (1054/1998) asetukseen (1055/1998) on käytännössä puitelaki, joka määrittää valtionhallinnon toimivallan liikuntatoimen ohjauksessa. Normiohjaukseen kuuluu toki myös budjettilakien säätäminen, mutta vuosittainen budjettilainsäädäntö kuuluu kuitenkin enemmän resurssiohjauksen piiriin.

Liikuntapoliittinen ohjaus keskittyy resurssiohjaukseen, jolla on liikunnan valtionhallinnossa keskeinen strateginen merkitys. Resurssiohjauksella tarkoitetaan valtion liikuntabudjetissa liikuntaan osoitetuista määrärahoista myönnettäviä harkinnanvaraisia avustuksia. Liikuntamäärärahat perustuvat Oy Veikkaus Ab:n pelitoiminnastaan tulouttamiin tuottoihin. Tällä hetkellä (2006) valtion talousarvion liikuntamenot ovat noin 96,4 miljoonaa euroa.

Vuosi	Talousarvio
1995	70 030 257
1996	71 014 661
1997	73 324 386
1998	77 866 973
1999	77 002 992
2000	80 089 072
2001	81 691 062
2002	84 559 000
2003	85 857 000
2004	90 089 000
2005	91 291 000

Taulukko: Valtion liikuntamäärärahat vv. 1995–2005 (indeksikorjaamaton)

Informaatio-ohjauksella tarkoitetaan erilaisia ohjeistuksia, julkilausuttua tulosohtaus-kriteeristöä, hakuoppaita ja hakuilmoituksia, tuloseskusteluja eri sidosryhmien kanssa, kehittämisohtelmuia eri alueilla jne. Informaatio-ohjaus korostuu tulevaisuudessa. Näin varsinkin siinä tapauksessa, että valtionhallinnon toimintoja hajautetaan ja päätöksente-koa delegoidaan alaiselle hallinnolle tai muille yhteisöille. Kun liikunnan valtionhallinnossa normiohtaus on suhteellisen vähäistä ja resurssiohtaus keskeistä strategista ohjausta, niin resursseja koskevan päätöksenteon delegoinnin myötä strategisten linjausten ja ohjeistusten merkitys korostuisi.

Informaatio-ohjaus liittyy olennaisesti normiohtaukseen ja resurssiohtaukseen. Esimer-iksi liikuntapaikkarakentamisessa käytetään avustuspäätösten tukena Valtion liikunta-neuvoston laatimaa normiluonteista Liikuntapaikkarakentamisen suunta –asiakirjaa. Siinä määritellään niitä kriteerejä, joita opetusministeriön tulisi ottaa huomioon avustuspäätöksiä tehdessään. Liikuntajärjestöjen tukemisessa sovelletaan tulospäätösta määrärahan jakoa eri tulosalueilla (aikuisten liikunta, lapset ja nuoret, järjestö-/kansalaistoiminta).

Avustuspäätöksiin saattaa liittyä myös informaatio-ohjauksen elementtejä mm. avustus-päätöksen ehtoihin kirjattuina vaatimuksia, millaista informaatiota rahoituksen käyttämi-sestä halutaan tiliselvityksen yhteydessä. Normiohtaukseen informaatio-ohjaus liittyy tapah-tuvan ohjauksen perusteiden kautta siten, että lain pohjalta on mahdollista antaa tarkentavia ohjeistuksia. Resurssiohtaukseen informaatio-ohjaus liittyy esimerkiksi harkinnanvaraisten avustusten päätöksen muotoilussa, joissa voidaan avustusten saajilta edellyttää sovellettavi-en lakien (Liikuntalaki ja -asetus, Valtionavustuslaki, Laki opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta) puitteissa erityisiä ehtoja.

2.3 Päätöksentekoprosessi liikunnan valtionhallinnossa

Päätöksentekoprosessissa on eroteltava päätöksenteon ja sen valmistelun tyypit sen mukaan, minkä tasoisesta päätöksestä (valmistelusta) on kysymys

- Päättävä päätös: ministerin päätös (lopullinen; lainvoimainen)
- Esittelypäätös: esittelijän päätös (esittely päättäväksi päätökseksi)
- Esittelypäätöksen valmistelu: vaihtoehtojen punnitseminen ja esittelyn laatiminen

Strateginen tiedolla johtaminen tukee valmisteluprosessia sen eri vaiheissa ja eri tasoilla. Käytännössä tiedon merkitys tulee esille erityisesti esittelijän valmistelutyössä. Päätöksenteossa ja erityisesti esittelijän esittelyn valmistelussa on analyttisesti eroteltavissa seuraavat vaiheet:

- Ratkaistavan asian tunnistaminen (tavoite/ongelma)
 - Pitempiaikaiset strategiset vaikuttavuustavoitteet
 - Esittelijän kohtaamat akuutit ratkaistavat ongelmat
 - Asiantila tai epäkohta, johon toimenpiteellä pyritään saamaan korjaus
- Asiaan liittyvä (saatavilla oleva) tieto ja näkemys
 - Historia- ja kehitystiedot: miten ja miksi ollaan tilanteessa
 - Nykytilan kuvaus: analysointi
- Vaihtoehtoiset ratkaisumahdollisuudet (toimenpiteet)
 - Toimenpiteen oletetut vaikutukset kohteessa (myös muut vaikutukset kuin kohdeasiaan)
 - Vaihtoehtojen liikuntapolitiittiset ym. ulottuvuudet

- Päätös (valinta/valinnat) (vrt. ohjausvälineet)
 - Päätös voi olla luonteeltaan myös valinta, jonka pohjalta valmistelu etenee johonkin suuntaan
 - Normi, päätöskriteeristö tms.
 - Avustuspäätös tai vastaava
 - Informaatio (ohjeistus ym.)
- Palaute ja palautteen arviointi
 - Päätösten vaikuttavuuden arviointi vaikuttavuustavoitteiden suunnassa
- Palautteen arvioinnin vaikutukset uudessa päätöksentekosykliissä

Päätöksenteko ja sen valmistelu liikunnan valtionhallinnossa tapahtuu vuositason seuraavan prosessin mukaisesti. Lähtöimpulssina on esimerkiksi julkaistu hakuilmoitus (tai jokin sellainen mahdollinen tekijä tai tieto, joka saa esittelijän reagoimaan tähän).

Kuvaus kaavion sisällöstä ja luokittelu eri tietotyyppeihin

1 Hakuilmoitus tai muuten päätöksen alaisen asian saattaminen vireille

Esimerkiksi hakuilmoituksen ollessa kyseessä täytyy mm. haun perusteena oleva lainsäädäntö olla tiedossa. Esittelijä muotoilee ilmoituksen lain mukaiseksi ja määrittää ajan, johon mennessä hakemusten tulee olla ministeriössä. Hakuilmoituksen pohjalta tulleet hakemukset merkitään diaariin ja lähetetään esittelijälle valmisteltavaksi.

2 Päätöksen valmistelu

Määräpäivän jälkeen esittelijä kokoaa saamansa hakemukset ja ryhtyy valmistelemaan (avustus)päätöstä.

3 Lisätietojen hankinta

Valmisteluvaiheessa tarvittavaa tietoa on hakemuksen tietojen lisäksi myös tiedot päätöksen perusteena olevat normit, muista lähteistä saatu lisätietoesimerkiksi järjestöhakijan taloudellisesta asemasta (tiliselvitys, tilinpäätös). Päätöksen luonne: valmistelupäätös

4 Lausuntojen hankkiminen

Avustusten myöntämiseen pyydetään usein lausunto joko lain perusteella tai muusta syystä esimerkiksi Valtion liikuntaneuvostolta tai asiantuntijalta.

5 Ennen päätösesityksen tekoa informoidaan vielä yksikön päällikköä

Yksikön päällikön kanssa keskustellaan vielä päätöksenteon viime vaiheessa periaatteista, joita päätöksenteon yhteydessä käytetään. Esittelijä vastaa kuitenkin päätösehdotuksen esittelystä itsenäisesti ja kantaa vastuun esittelijänä siitä, että päätösesittely on lain mukaisesti syntynyt ja että päätösesittelystä esitetyt ratkaisut ovat lainmukaisia.

6 Päätöksen tekeminen

Esittelijä esittelee päätöksen päällikölle/ylivohtajalle/ministerille/valtioneuvostolle, joka vahvistaa sen allekirjoituksellaan.

7 Päätös diarioidaan ja toimitetaan vastaanottajalle, toimeenpano

Päätös toimitetaan vastaanottajalle, kun se on ensin diarioitu ministeriössä. Diariointi päättää hakemusprosessin käsittelyn. Päätös toimeenpannaan.

8 Päätöksen vaikutusten arviointi

Huolimatta siitä, että päätös on merkitty diaariin, toimeenpantu ja asiallisesti ottaen sen käsittely on päättynyt, päätöksen vaikuttavuuksia seurataan kuitenkin. Esimerkiksi järjestön yleisavustuksista tehdään tiliselvitykset, jotka käydään läpi ja tarkastetaan, onko järjestölle myönnettyillä varoilla toteutettu sellaista toimintaa, joka on ollut avustuksen ehtona.

Strateginen sykli päätöksenteossa ja liikuntakulttuurin ohjauksessa syntyy siitä, että asetettujen vaikuttavuustavoitteiden toteutumista seurataan säännöllisesti ja systemaattisesti. Tiedolla sen eri muodoissa on tässä keskeinen rooli (tutkimukset, selvitykset, tilastot, arvioinnit jne.). Esimerkkinä säännöllisesti tehtävistä tutkimuksista voidaan mainita kansallinen liikuntatutkimus eli ns. liikuntagallup, joka tehdään nelivuositain ja kuntien erityisliikuntatoiminnan järjestämisestä tehtävä nelivuotistutkimus.

2.4 Päätöksentekoon ja sen valmisteluun vaikuttavia erityispiirteitä

Päätöksentekoon ja sen valmisteluun liittyy joukko erityispiirteitä:

(1) Liikunnan valtionhallinnon päätöksentekoprosessissa on ominaista

- Harkinnanvaraisuus: suurin osa opetusministeriön kautta kanavoituvasta rahoituksesta on harkinnanvaraisia avustuksia. Avustuksen myönnetään vuosittain Eduskunnan vahvistaman liikuntabudjetin puitteissa.
- Veikkausvoittovarasidonnaisuus: määrärahat valtion talousarvioon eivät tule verovaroista vaan Veikkaus Oy:n järjestämän pelitoiminnan tuotoista.
- "Lähellä edunsaajaa": valtion liikuntahallinnon ja eri sidosryhmien (esimerkiksi liikuntajärjestöjen) suhde on kumppanuussuhde, jota luonnehtii varsin tiivis ja säännöllinen kanssakäyminen liikuntakulttuurin eri foorumeilla.

(2) Liikuntakulttuuria koskeva tieto eri muodoissaan on yksi liikuntapoliittisen päätöksenteon elementeistä. Muita ovat muun muassa poliittinen tarkoituksenmukaisuus (vrt. harkinnanvaraisuus). Virkamiehen käytännön työssä tieto eri muodoissaan on yksi valmisteluun vaikuttava tekijä. Tiedon käyttöön ja hyödynnettävyyteen vaikuttavat esimerkiksi käytettävissä olevat ajalliset ja muut resurssit tiedon hankkimisessa sekä tiedon saatavuus ja käyttökelpoisuus ("jalostusaste").

(3) Päätöksentekoa (valmistelua) ohjaavat edellä mainittujen poliittisten ja liikuntapoliittisten linjausten sekä toimialaa koskevan normiperustan lisäksi valtionhallinnossa luodut päätöksenteon perustelut ja kriteeristöt (esimerkiksi liikuntapaikkarakentamisen suunta –asiakirja) sekä virkamiesetiikka ja arvot (oikeudenmukaisuus, yhdenvertaisuus, objektiivisuus, läpinäkyvyys). On huomattava myös valmisteluun vaikuttavat inhimilliset ja subjektiiviset tekijät, muun muassa henkilökohtaiset arvot, asiaan liittyvät tunnetekijät, koulutustausta ja kokemuksellinen tieto.

(4) Kuten edellä on kuvattu, liikunnan harrastamisen edellytysten luomisessa opetusministeriöllä on lukuisia kumppaneita ja sidosryhmiä, joita kuullaan valmistelussa. Kansalaisten kuulemisten päätösten valmistelussa tulee turvata.

(5) Tiedon vaikuttavuuden todentaminen on vaativaa. Kun opetusministeriö luo edellytyksiä liikunnan harrastamiselle, se vaikuttaa lähinnä epäsuorasti väestön liikuntakäyttytymiseen. Opetusministeriö on sidosryhmiensä kanssa osa tätä vaikuttavuusketjua, mikä tekee kausaalisuhteen todentamisen haasteelliseksi. Ts. sen todentaminen, miten ministeriön päätökset vaikuttavat yksilön liikunnan harrastamiseen, ei ole yksiselitteistä. Esimerkkinä on kysymys siitä, aktivoiko uimahallin tms. rakentamisen avustaminen liikunnallisesti passiivisia ihmisiä liikuntaharrastuksen pariin. Toisaalta monien päätösten vaikutusten aikajänne on pitkä. Myös käsitteiden ja mittaristojen yhteismitattomuus vaikuttaa vaikutusten todentamista (vrt. liikuntaharrastuksen terveysvaikuttavuuden riittävä intensiteetti).

3 Tieto liikuntapoliittisessa päätöksenteossa, johtamisessa ja ohjauksessa

Tietoa voidaan luonnehtia eri tavoin. Tässä käytetään kahta jaottelua: (1) tiedon luonnehdinta sen yleisyyden mukaan ja (2) tiedon luonnehdinta sen jalostusasteen mukaan. Nämä täydentävät toisiaan käytännön valmistelutyössä. Tiedon eri tasojen tai tyyppien luonnehdinta osoittaa sen, että päätöksenteon ja sen valmistelun tueksi on löydettävissä monenlaista tietoa. On katsottava tapauskohtaisesti minkälainen tieto sopii mihinkin päätös- tai valmistelutilanteeseen. Mm. sivulla 13 olevassa taulukossa on lueteltu erilaisia tiedon luokitteluita.

Tarkka tieto

- Yksityiskohtainen, esittelijän työtä suoraan tukeva tieto (kohdennettu ongelma tai tavoite)
- Ad hoc -tarpeiden mukaan; usein nopea tarve; policy -näkökulma korostuu
- Mukana hallinnon sisäisesti tuottama tieto (linjaukset, kannanotot, kuvaukset; muistiot)

Strateginen tieto

- Opetusministeriön tai liikuntayksikön strategisia ja operatiivisia tavoitteita koskeva tieto
- Strategisista tavoitteista johdetut tietotarpeet (TTS, vaikuttavuustavoitteet)
- Kysyntä hallinnon suunnasta tietoa tuottavien tahojen suuntaan

Yleinen toimialaa kuvaava tieto

- Yleinen, liikuntakulttuurin kehitystä tai liikunnan yhteiskunnallista perustelua koskeva tieto
- Ei välttämättä suoraan tietotarpeisiin vastaavaa; yhteiset perusindikaattorit koko liikuntakulttuurille
- Liikuntatieteellisen ja muun tiedon yleinen tarjonta

Tiedon jalostusaste suhteessa tiedon käyttäjään

Tilastotieto

- Numeerinen data
- Indikaattorit (tunnusluvut)
- Tilastotiedon muokkaaminen, tulkinta, johtopäätökset

Tutkimukset (tieteelliset menetelmät)

- Sektoritutkimus: ongelmanasettelu tilaajalta
- Perustutkimus: ongelmanasettelu tiedeinstituution omista lähtökohdista
- Tilaukset ja julkaisujen seuranta / välittäminen

Selvitykset ja kartoitukset

- Kuvaileva ote
- Ei (välttämättä) tieteellisiä menetelmiä
- Tilaukset ja julkaisujen seuranta / välittäminen

Meta-analyysit

- Tietyn aihealueen julkaistu tutkimustieto koottuna (tiivistelmiseen)
- Asiantuntija-arvio tiedon katvealueista, luotettavuudesta ym.
- Verkostot ja tilaukset (aihealueen määrittely)

Arvioinnit

- Tietyn aihealueen toiminnallisten hankkeiden arvioinnit (esim. lasten ip-toiminta)
- Lääninhallitusten arviointityö; VLN:n arviointitehtävä
- Tulevaisuussuuntautunutta
- Arviointien linkittäminen päätöksentekoon (hyödyntäminen)

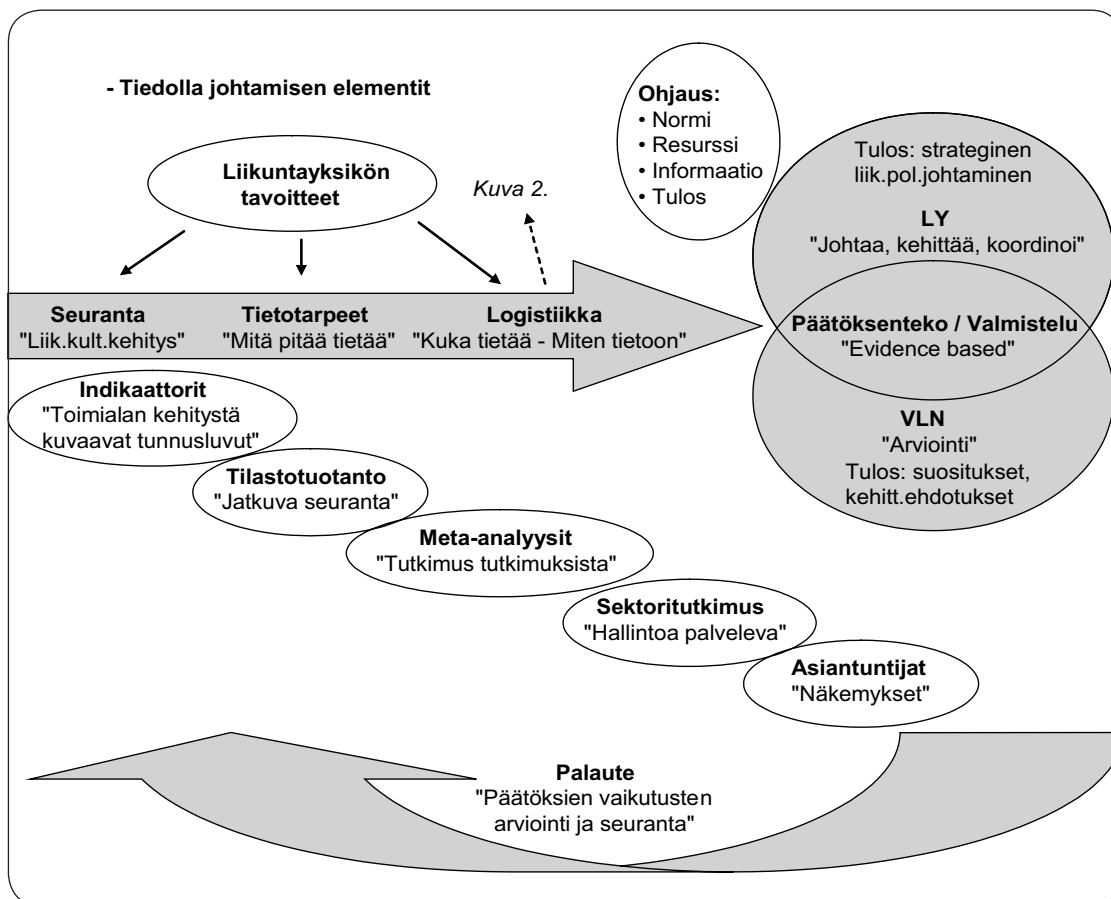
Asiantuntijatieto

- Asiantuntijan koostama näkemys (ml. hiljainen tieto)
- Policy -suositukset; ongelmanratkaisu, käytännöllisyys
- Verkostot ja foorumit tiedon ja näkemysten jakamiselle

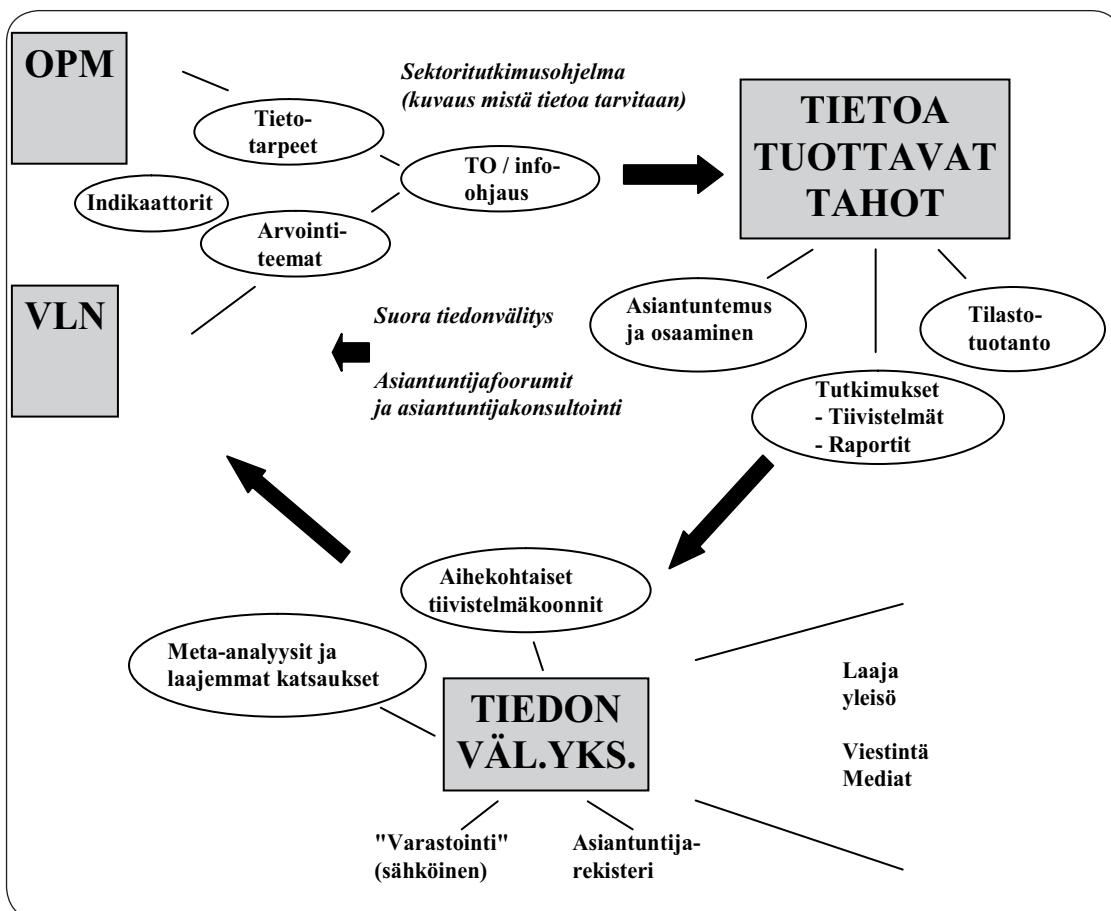
Valtionhallinnon virkamiesten tieto

- Näkemyksellinen ja kokemuksellinen tieto
- Päätösten / esitysten) perustelumuiot: hiljaisesta tiedosta julkilausuttuun tietoon

Tiedon hyödyntämisen lähtökohtana ovat tietoa käyttävän tahon tietotarpeet. Tietotarpeet syntyvät tyypillisesti asianomaisen yksikön tavoitteista ja niiden strategisesta seurannasta, tehtyjen toimenpiteiden vaikutusten arvioinnista. Kun tietotarpeet on määritelty tunnistetaan tarvittavan tiedon luonne ja tiedon lähteet. Tehtyjen päätösten vaikutusten arviointi ja seuranta vaikuttaa ao. yksikön tavoitteenasetteluun ja uusien tietotarpeiden määrittelyyn.

Kuva 1. Johtamisjärjestelmän kehittäminen

Kuva 2: Tiedon logistiikka

Tiedon luonne	Kuvaus	Tyypiesimerkki
Tarkka tieto	Tieto on yksityiskohtaista, esittelijän työtä suoraan tukevaa tietoa. Ad hoc -tarpeiden mukaan, usein nopea tarve. Policy -näkökulma korostuu ts. toimintalinjaperusta Mukana myös hallinnon sisäisesti tuottama tieto, joka sisältää linjaukset, kannanotot, kuvaukset ja muistiot.	Terveysliikunnan harrastaminen, moniko harrastaa liikuntaa terveytensä kannalta riittävästi (Lähde KTL:n tutkimus)
Strateginen tieto	Tieto on linjauksia ja tavoitteita sisältävää ja tukee joko suoraan tai välillisesti esittelijän työtä.	Väestön liikuntakäyttytymisen muutos: millaisia lajeja ja millaisella intensiteetillä harrastetaan, moniko harrastaa, tulevaisuussuuntautuneisuus kriittinen näkökulma
Yleinen toimialaa kuvaava tieto	Liikunnan yhteiskunnallinen perustelu, miksi on järkevää ja tarpeellista, jopa elintärkeää, tukea liikuntaharrastusta	Tutkimustieto liikunnan terveysvaikutuksista fyysisesti/psykkisesti
Tilastotieto	Tilastoitu tieto eri osa-alueista. Tieto saattaa olla myös pääalueeltaan muuta kuin liikuntaan suoraan liittyvää tietoa, mutta kuitenkin tietoa, joka tukee päätösten tekemistä	Liikuntatoimen tilastot, mm. avustusten osalta, Kansallinen liikuntatutkimus eri sektoreilla
Tutkimukset, selvitykset ja kartoitukset	Liikuntahallinnon tilaamat ja muut liikuntaan tai siihen liittyvistä aihealueista tehdyt tutkimukset, selvitykset ja kartoitukset.	Liikuntapaikkapalvelut ja kansalaisten tasa-arvo, Liikuntaseurojen toimivuus, mittarit?
Meta-analyysit	Tutkimukset tutkimuksista, ts. tiedossa olevan tiedon kokoaminen määritellyn teeman ympärille ja sen analyysi	esim. Kuntien liikuntatoimen tila ja tulevaisuus, Lasten ja nuorten liikunta
Arvioinnit	Lääninhallitusten tai muiden tekemät arvioinnit hallinnonalalla.	Lasten ja nuorten iltapäivätoiminta, läänien peruspalveluarvioinnit, VLN:n arvioinnit
Asiantuntijatieto	Asiantuntijoiden kokoama tieto joko asiantuntemuksena tai jaettuina kokemuksina ja seminaareina yhteisesti	Lasten ja nuorten liikunnan asiantuntijafoorumi, liikuntatieteen päivät, Järjestöpäivät
Valtionhallinnon virkamiesten tieto	Virkamiesten hallussa oleva tieto voi olla joko ns. hiljaista tai sitten kirjallista tietoa.	Päätösten perusteluina olevat valmistelumuistiot yms., muistiinpanot, ns. hiljainen tieto: virkamies X tietää asioita, jotka voivat vaikuttaa tehtävään päätökseen.

4 Tiedon kulku ja hyödyntäminen, tiedon hallinta ja tietojärjestelmät (dynamiikka)

4.1 Tiedon tuottajatahot

Lukuisat eri yliopistot ja tutkimuslaitokset sekä muut tahot tuottavat liikuntakulttuuria koskevaa tutkimus-, tilasto- ja selvitystietoa. Seuraavassa on lueteltu näistä keskeisimpiä:

Liikunta-ala

- Liikunta- ja terveystieteellinen tiedekunta (JY): Jyväskylän yliopiston Liikunta- ja terveystieteellinen tiedekunta on Suomen ainoa liikuntaan erikoistunut tiedekunta, joka tuottaa liikunta-alan tietoa.
- Kilpa- ja huippu-urheilun tutkimuskeskus (KIHU)
- Liikunnan ja kansanterveyden edistämissäätiö (ml. LINET)
- Liikuntalääketieteelliset keskuskeskukset: lääketieteelliset tutkimukset liikunnan alalta

Muut tahot

- UKK-instituutti: UKK-instituutti tuottaa ja välittää tietoa liikunnan ja terveyden alalla.
- Kansanterveyslaitos
- Työterveyslaitos
- Muut tiedekunnat ja korkeakoulut sekä ammattikorkeakoulut, liikunnan koulutuskeskukset
- Tilastokeskus: Tilastokeskus tuottaa tietoa lakisääteisesti tuottamisensa tilastojen ohella myös tilauksesta.
- Muut tutkimusyhteisöt

Uudet käytettävät tiedontuottajat, joihin yhteyksien rakentaminen on oleellista

- Kuntoutussäätiö: tuki- ja liikuntaelinsairaudet/yhteys liikuntaan
- Kela: työkyvyn ylläpito/parantaminen:
- Eva, Sitra, VATT: tulevaisuus selvitykset
- Stakes: hyvinvointi laajasti

Muut tahot

- Muut ministeriöt, asiantuntijaelimet ja lääninhallitukset asiantuntijaelimineen: työryhmien tekemät selvitykset eri ministeriöissä, valtion liikuntaneuvoston lausunnot, arvioinnit, selvitykset ym. lääninhallitusten alueellisten liikuntaneuvostojen arvioinnit ja selvitykset ym.
- Suomen kuntaliitto: Kuntaliiton tilastotuotanto, selvitykset, arvioinnit jne.
- Liikuntajärjestöt: Liikuntajärjestöjen tiliselvitykset, tutkimukset, ym. selvitykset; esimerkiksi SLU
- Kansanterveysjärjestöt: Kansanterveystyöjärjestöjen tilastot, selvitykset, ym.

Opetusministeriöllä on itselläänkin tietotuotantoa, jota on kuvattu seuraavassa:

- Liikuntatilastot: liikunnan toimialasta kootaan vuosittain tilasto, johon kerätään mm. valtionavustus ja -osuustiedot
- Suuri kansallinen liikuntatutkimus toteutetaan opetusministeriön avustuksen turvin nelivuositain
- Liikuntapaikkarakentamisen raportit, opistojen raportit
- muistiot ja mietinnöt
- budjetti- ja lainsäädäntötiedot (budjetin perustelutexti, lakiteksti ja hallituksen esityksen perustelumuistio, oikeustapaukset)

4.2 Liikunta-alan tiedonvälityksiköt

Liikunnan tiedonvälityksessä toimii alan tiedonvälityksiköiden verkosto, johon kuuluvat LTS, urheilumuseo ja urheilukirjasto, Jyväskylän yliopiston kirjasto ja tietopalvelu, UKK-instituutin tietopalvelu sekä liikunnan koulutuskeskusten kirjastot. Tietoa on saatavilla myös yleisistä kirjastoista ja tieteellisistä kirjastoista jne. mutta tässä on koottuna muutama erityisesti liikunnan alan tiedonvälityksikkö.

Liikuntatieteellinen seura oman määritelmänsä mukaisesti vastaa keskeisenä osaamiskeskusena siitä, että liikuntatieteiden ja liikunnan eri alojen ammattilaisilla, päätöksentekijöillä ja kansalaisilla on käytössään liikuntatieteellistä tietoa liikuntaa, terveyttä ja hyvinvointia edistävien valintojen tueksi.

Suomen Urheilumuseo Helsingissä, Olympiastadionilla, on valtakunnallinen erikoismuseo, jonka kokoelmissa on lähes 30 000 esinettä ja yli 200 000 valokuvaa. Suomen Urheilukirjasto ja Tietopalvelut toimivat myös Olympiastadionilla ja sivujensa mukaan se hankkii tallettaa ja välittää urheilutietoa kaikille kiinnostuneille. Tietopalvelut määrittelevät tärkeimmäksi tuotteekseen artikkelipalvelun.

Jyväskylän yliopiston kirjasto on erikoistunut erityisesti kasvatustieteiden, psykologian ja liikuntatieteiden tietohuoltotoimintaan. Omien sivujensa mukaisesti JY:n kirjastossa on alan kattavimmat kirjasto- ja tietopalvelut liikuntatieteiden alalta.

UKK-instituutin tietokeskus välittää monipuolisesti tietoa, paitsi UKK-instituutin tuottamasta tutkimustiedosta, myös muusta instituutin toimialaan kuuluvasta liikuntatiedosta.

Kirjastosta pääsee myös selaamaan suomalaista terveystietokasvatustietokantaa esittelevää Terveystietokantaa ja UKK-kirjaston kokoelmia.

Suomessa on 11 valtakunnallista ja kolme alueellista liikunnan koulutuskeskusta, joita kutsutaan myös urheiluopistoiksi. Näillä on omat kirjastonsa ja tietopalvelunsa liikuntatiedon välittämiseksi siitä kiinnostuneille.

4.3 Tiedon välittyminen tuottajalta tarvitsijalle

4.3.1 Nykytilan ongelmat ja haasteet

Liikunta-alalla keskeisin ongelma tiedon välittymisessä tiedon tuottajalta tiedon tarvitsijalle on eri tahojen ja niiden toimintojen eriytyneisyys ja hajanaisuus. Tietoa tuottavien, välittävien ja hyödyntävien tahojen välisestä järjestelmällisestä ja pitkäjänteisestä yhteistyöstä tulee edistää ja kehittää. Tällä hetkellä tiedon kysynnän ja tarjonnan mekanismi ei toimi, tiedon tarvitsijoiden tietotarpeet eivät välity tiedon tuottajille eikä tiedon tuottajien tarjonta välity tiedon tarvitsijoille. Tiedon tuottajia ja välittäjiä on liikunta-alalla suhteellisen paljon, samoin tuotettua tietoa.

Liikunta-alan tietotuotanto on organisaatiosidonnaista, jolloin se ei usein ole kovin käyttäjälähtöistä. Tiedon kysyntä on varsin kehittymätöntä ja käyttäjälähtöinen näkökulma ei ole päässyt vakiintumaan. Toisaalta tietotarpeidenkaan markkinointiin ei ole juurikaan kiinnitetty huomiota. Tieteellisen tiedon tuotanto keskittyy tiettyyn erityisalaan ja siinä painottuu tiedon välittyminen tutkijoilta toisille korkeatasoisissa tieteellisissä julkaisuissa ja kongresseissa. Eriytymistä on saattanut vahvistaa tietoa tuottavien ja välittävien tahojen kilpailu samoista niukoista resursseista.

Sekä kysynnän että tarjonnan markkinoimisen edellytyksenä eivät ole ainoastaan markkinointipanostukset sinällään, vaan myös voimavarat kehittää tiedeviestintää ja tieteellistä viestintää tähän soveltuvaksi. Viestien välittäminen tieteellisistä verkostoista ulospäin ja lähetettävien viestien popularisointi on tarpeen, jotta tiedon hyödyntäjäpotentiaalia saadaan laajennettua ja sen vaikuttavuutta lisättyä. Ulospäin suuntautuneisuutta ja tiedon popularisointia sekä näiden toimenpiteiden pohjalta tarjottavia palveluita on syytä edistää ja kehittää.

4.3.2 Sähköisten medioiden tarjoamat mahdollisuudet

Sähköiset mediat tarjoavat mahdollisuuksia nykyaikaisempaan, nopeampaan ja myös tehokkaampaankin tiedonvälitykseen. Tiedon jakelussa näiden hyödyntäminen tarkoittaisi paitsi perinteisiä sähköpostilistoja myös mahdollisesti erillistä tietojärjestelmää tai sivustoa, jolta tieto olisi saatavissa ns. yhden napin politiikalla. Tällöin saataisiin käytettävä tietovaranto tarjolle nimenomaan liikunnan alalta. Suljetumpina tiedonjakelujärjestelminä voivat toimia myös erilaiset tietokannat, joihin pääsy tapahtuu esimerkiksi extranet- kirjautumisen välityksellä.

Erilaiset sähköiset jaetut kansalliset tietovarannot voivat toimia myös tietolähteinä ja tiedonvälittäjinä, mutta ne kattavat todennäköisesti laajemman kokonaisuuden kattavaa tietoa. Liikunnan alalla on olemassa tietokantoja, joiden hyödyntämisestä voidaan lisätä. Liitteenä on kuvaus muutamasta liikunnan tietokantapalvelusta. Erityisesti liikuntatiedon

hakemiseen nopeasti yleiset tietovarannot eivät ehkä sovellu samalla tavalla kuin erilliset aihealueen tietovarannot.

Erilaisiin hakukoneisiin perustuva tiedonhaku on satunnaista ja tiedon luotettavuus tai relevanssi aihealueeseen ei ole välttämättä riittävän korkealla tasolla. Tiedon tarvitsijan näkökulmasta käytön helppous ja yksi keskitetty lähde olisi merkittävä vaihtoehto, jotta tieto voisi jalostua toimenpiteiksi ja käytänteiksi. Keskitetty ja ylläpidetty lähde tosin vaatii laadunvarmistusjärjestelmän ja tiedon valintaan, tallennukseen, luokitteluun ja järjestämiseen liittyvän kehittämispalvelun resursseineen. Tässä vertailukohtana voisi olla esimerkiksi tutkimustietoon keskittynyt www.research.fi -portaali. Samoin valmisteilla on työryhmän työn aikana terveysalan tietoon keskittyvä terveysuomi.fi -portaali. Liikuntatiedon jakelussa ja jalostamisessa kuitenkin painotuksen tulisi olla erityisesti alaan liittyvä. Verkkosivujen välityksellä käytettävissä tietokannoissa on syytä pitää mielessä, että ne ovat käytettävyydeltään sellaisia, että ne palvelevat tarkoitustaan eikä käyttö muodostu esteeksi hyödyntämiselle. Tässä yhteydessä on huolehdittava muutenkin, että tietojärjestelmien käyttäjien osaaminen on asianmukaisella tasolla.

Liikuntatiedon portaalin toimitukselliseen muotoon ja popularisointiin vaaditaan myös toimittajaresurssi. Tällöin tutkimuksella saatu tieto voi muuntua paitsi päätöksentekijöiden, myös kansalaisten käyttöön kelpaavaksi. Tiedon tuottajalla on tutkimuksestaan muodostettavien johtopäätösten ja tulkintojen tekovapaus, mutta se ei sellaisenaan palvelle kaikkia tietokanavalle oletettuja käyttäjäryhmiä. Lisäksi useampikielisten tiivistelmien ja yhteenve-tojen tekeminen vaatii myös pohdintaa. Sähköisten medioiden käyttämisessä tulee myös huomioida, että levitäkseen tehokkaasti tieto täytyy muotoilla sopivaksi useampaan eri julkaisuformaattiin.

Yhteinen ja yleinen sähköinen portaali vaatii neuvotteluita eri osallistujatahojen välillä, jotta voidaan samalla taata järjestelmän toimivuus ja tiedon käyttömahdollisuudet. Yhteistyöneuvottelut voisivat tuottaa tuloksenaan erillisen foorumin, neuvottelukunnan tai elimen, joka vastaisi kyseisen portaalin hallinnoinnista.

Sähköisten medioiden tarjoamista mahdollisuuksista huolimatta tai niiden lisäksi tulee ottaa myös huomioon yleisesti tiedon levittämiseksi asetettavat edellytykset. Toisin sanoen, tietoa tulee markkinoida aktiivisesti, jotta myös tiedon kysyntä voi kehittyä. Ilman, että liikuntaa koskevaakaan tietoa tuodaan jatkuvasti esille, tiedon kysyntäkään ei voi kehittyä toivottuun suuntaan.

5 Johtopäätökset ja toimenpide-ehdotukset

Työryhmän johtopäätöksinä voidaan todeta, että

- Tiedolla johtamista on valtionhallinnossa, opetusministeriössä ja opetusministeriön liikuntayksikössä toteutettu, mutta nykyinen toimintamalli on vielä jäsentymätön ja yksittäisten virkamiesten aktiivisuuden varassa
- Strategisen tiedolla johtamisen merkitys valtionhallinnossa korostuu tulevaisuudessa
- Tarvitaan toimenpiteitä tiedolla johtamisen systematisoimiseksi valtionhallinnossa
- Liikunnan valtionhallinto voisi toimia ainakin omalla toimialallaan edelläkävijänä strategisen tiedolla johtamisen kehittämisessä.

Toimenpide-ehdotuksiksi kirjattiin:

I Toimintatavan luominen liikunnan valtionhallintoon (edellytys)

- Asia otetaan huomioon liikunnan valtionhallinnon toiminnan suunnittelussa ja päätöksenteon syklissä
- Vaikutetaan virkamiesten asenteisiin ja valmiuksiin hyödyntää tietoa osana toimialan johtamista
- Luodaan kouluttautumismahdollisuuksia tiedon parempaan hyödyntämiseen

II Tietotarpeiden tunnistaminen ja jäsentäminen

- Tietotarpeiden määrittely ja säännöllinen päivittäminen ovat tiedolla johtamisen ensiaskeleita; tietotarpeiden määrittelyssä käydään vuoropuhelua tietoa tuottavien ja välittävien tahojen kanssa
- Tietotarpeet tunnistetaan osana liikuntayksikön toiminnan strategisen suunnittelun sykliä (toiminta- ja taloussuunnitelma; tulossuunnitelma)
- Tietotarpeiden pohjalta laaditaan sektoritutkimusohjelma, johon kirjataan tunnistetut tietotarpeet, niiden merkitys liikuntayksikön päätöksenteossa sekä mahdolliset käytännön toimenpiteet tietotarpeiden tyydyttämiseksi
- Sektoritutkimusohjelman kautta viestitään tietotarpeista liikunta-alan ja muiden alojen tutkimuslaitoksille ja vastaaville muun muassa luotavan yhteistyöfoorumin kautta
- Järjestelmää ja sen toimivuutta arvioidaan ja kehitetään saadun palautteen pohjalta

III Tiedolla johtamisen yhteistyöfoorumin perustaminen

- Luodaan liikuntayksikön ja tunnistettujen tietoa tuottavien ja välittävien tahojen yhteistyöfoorumi
- Yhteistyöfoorumilla sovitaan keskeisten kumppaneiden kanssa yhteisestä toimintatavasta liikuntayksikön tietotarpeiden tyydyttämisessä ja tiedon välittämisessä.
- Yhteistyöfoorumin yhteyteen voidaan luoda teemakohtaisia asiantuntijafoorumeita; asiantuntijafoorumeilla tiedon käyttäjät, tuottajat ja välittäjät kohtaavat, tavoitteena on käytännönläheinen tiedon hyödyntäminen ja soveltaminen vuorovaikutuksessa asiantuntijoiden kanssa; yhteistyöfoorumi edellyttää systemaattista suunnittelua ja jonkin verran myös henkilöresursointia (työpanos)
- Yhteistyöfoorumin toimintaa tuetaan kolmen tasoisella sähköisellä ympäristöllä
 - (1) Sähköpostiverkosto: tietoa tarvitseville, tuottaville ja välittävillä tahoille luodaan sähköpostiverkosto, jossa tiedon tuottajat ja välittäjät voivat tiedottaa tietoa tarvitsevia tahoja ajankohtaisista tutkimuksista ja niiden tuloksista; verkosto voidaan toteuttaa alhaisin taloudellisin kustannuksin.
 - (2) Tiedolla johtamisen portaali: tietoa tarvitseville, tuottaville ja välittävillä tahoille luodaan yhteinen internet -portaali, joka sisältää yhteydet eri tahojen kotisivuille ja tietovarantoihin; tietovarantoihin pääsyn ehdoista sovitaan yhteistyöfoorumille; hajautettuna järjestelmä vaatii jonkin verran resursointia, lähinnä portaalin luomisessa.
 - (3) Keskitetty, tiedon keräämiseen, muokkaamiseen ja välittämiseen keskittyvä tietoportaali ja sitä hallinnoiva organisaatio; vaatii erillisen hallinnointi- ja ylläpito-organisaation ja siten myös mittavampaa resursointia henkilötyövuosineen; olemassa olevien tietoa tuottavien ja/tai välittävien tahojen mahdollisuudet kehittyä liikuntakulttuuria laajasti palvelevaksi tietoyksiköksi tulee selvittää ja arvioida

IV Tilastotiedon, tutkimusten yms., meta-analyysien, arviointien ja asiantuntijatiedon hankinta

- Tunnistettuja tietotarpeita vastaavat tutkimukset, meta-analyysit, arvioinnit tms. tilataan erikseen tarpeen mukaan
- Vaativat erillisen resursoinnin

6 Tietotarpeet

Opetusministeriön liikuntayksikkö on määritellyt mm. seuraavia tietotarpeita käytettäväksi liikuntatoiminnan ohjauksessa

Liikunnan talous

- Liikunnan kansantalouden volyymit
 - o Liikunta-alan ammattilaiset
 - o Yksityisen, julkisen ja kansalaistoiminnan palvelutarjonta
- Liikunnan terveystalous (ml. ikäihmiset)
- Liikuntapaikkojen käyttö/maksupolitiikka
- Lasten ja nuorten liikunnan talous
- Huippu-urheilun rahavirrat (ml. sponsorointi)
- Liikunnan koulutuskeskusten talous

Tasa-arvo (läpäisevästi)

- Julkisten palvelujen saatavuus / jakautuminen
- Alueellinen palvelujen jakautuminen

Liikunnan kansalaistoiminta (vapaaehtoistoiminta)

- Kansalaistoiminnan muutos
 - o Määrä
 - o Laatu (nuoret / veteraanit)
- Seurojen asenteet terveyslääkintään
- Liikunta-alan ammattilaisten / koulutuksen määrä (laatu)
- Eettisen työn tulokset

Liikuntapaikkarakentaminen

- Erilaisten liikuntapaikkatyyppien vaikutus harrastamisen profiileihin
- Yksityisen ja kunnallisen tarjonnan (ja palvelujen) erot ja yhdistelmät

Lasten ja nuorten liikunta

- Liikunnan kasautuminen / polarisoituminen (eriytyminen) sekä harrastustoiminnan kasautuminen ylipäättään
- Eri lajien kustannukset harrastajalleen (perheelle); syrjäyttääkö, eriyttääkö
- Koulujen kerhotoiminnan määrä; koululiikunnan vaikutukset liikunnan harrastamiseen

Terveysliikunta

- Ikäryhmien, erityisesti 20-40 -vuotiaiden terveystila
- Työpaikkaliikunta: panostuksen kohdentuminen / kasautuminen jo harrastaviin

Liikunta-alan koulutus ja ammattilaiset

- Ammattilaisten määrä
- Koulutuksen tehokkuus
- Työllistyminen ja sijoittuminen
- Liikuntatieteellisen tiedon tietotarpeet: mm. alan koulutettujen sijoittuminen

Kansainvälinen toiminta

- Toimivalta
- Urheilun ja liikunnan asema

Liitteet

Toimijatahoja ja linkkejä tiedon lähteille

Liikuntatieteellinen seura (LTS)

(lähde: www.lts.fi)

Liikuntatieteellisen Seuran (LTS) tarkoituksena edistää suomalaisten liikuntaa, terveyttä ja hyvinvointia liikuntatieteiden avulla.

Liikuntatieteellisen seuraavan tehtäväksi ja tavoitetilaksi mainitaan: Toiminta-ajatuksensa toteuttamiseksi seura toimii liikuntatieteiden, liikuntakulttuurin ja liikuntapolitiikan seuranta-, arviointi-, kehitys- ja tiedonvälitystehtävissä. LTS vastaa keskeisenä osaamiskeskuksena siitä, että liikuntatieteiden ja liikunnan eri alojen ammattilaisilla, päätöksentekijöillä ja kansalaisilla on käytössään liikuntatieteellistä tietoa liikuntaa, terveyttä ja hyvinvointia edistävien valintojen tueksi.

LTS on liikuntatieteiden, liikuntakulttuurin ja liikuntapolitiikan aktiivinen seuraaja, arvioija, kehittäjä ja tiedonvälitykseen erikoistunut asiantuntija. Tavoite saavutetaan liikuntatieteellisen tiedon kriittistä sisältökäsittelyä kehittämällä ja ajanmukaisilla tiedonvälitystekniikoilla.

Liikunnan ja kansanterveyden edistämissäätiö (Likes)

(lähde: www.likes.fi)

Liikunnan ja kansanterveyden edistämissäätiö LIKES perustettiin Jyväskylään vuonna 1970. Säätiön tarkoituksena on liikunnan ja kansanterveyden edistäminen ja niiden tieteellisen tutkimuksen tukeminen sekä Suomessa että kansainvälisesti. Tietopalvelun Likes on lopettanut vuonna 2005.

Nykyään säätiö on keskittynyt tutkimustyöhön ja siihen liittyvään kokeilu- ja kehittämistoimintaan. Liikuntalääketieteen alalla kliininen toiminta ja kuntoutus ovat voimakkaan kehitystyön kohteena, mm. vuonna 2000 perustettiin Liikuntalääketieteen klinikka (Yliopistonkatu 20), joka tarjoaa erikoislääkäreiden ja OMT-fysioterapeuttien palveluja liikuntaan liittyvien sairauksien ja kuntoutuksen aloilla.

UKK-instituutti

(lähde: www.ukkinstituutti.fi)

UKK-instituutti on terveydenhuollon alalla toimiva yksityinen tutkimus- ja asiantuntijalaitos. UKK-instituutin tehtävänä on edistää väestön terveyttä ja toimintakykyä liikunnan ja muiden terveellisten elintapojen avulla sekä toimia vapaa-ajan tapaturmien vähentämiseksi.

Kansanterveyslaitos

(lähde: www.ktl.fi)

Kansanterveyslaitoksen toiminta-ajatuksena on edistää ihmisten mahdollisuuksia elää terveenä. KTL vastaa STM:n hallinnonalan tutkimuslaitoksena siitä, että päätöksentekijöillä, eri alojen ammattilaisilla ja kansalaisilla on käytössään paras mahdollinen tieto valintojensa tueksi. Kansanterveyslaitoksen tehtävinä ovat tutkimus- ja asiantuntijatoiminta, kansanterveyden seurantatehtävät, palvelu- ja referenssilaboratoriot tehtävät, tieteellinen jatkokoulutus ja täydennyskoulutus sekä viestintä ja valistus.

Työterveyslaitos

(lähde: www.ttl.fi)

Työterveyslaitos on monitieteinen tutkimus- ja asiantuntijalaitos, joka edistää työn terveellisyyttä ja turvallisuutta sekä työntekijöiden hyvinvointia. Työterveyslaitos etsii ratkaisuja asiakkaittensa ja työelämän tarpeisiin tutkimuksen, koulutuksen, asiantuntijapalveluiden ja tiedonvälityksen keinoin. Tavoite on, että työn tekeminen on terveellistä ja turvallista koko työuran ajan. Työolot ja työ edistävät terveyttä ja toimintakykyä, eivät vaaranna niitä. Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalla toimiva laitos toimii kuudella paikkakunnalla, Helsingissä, Kuopiossa, Lappeenrannassa, Oulussa, Tampereella ja Turussa. Päätoimipiste on Helsingissä. Laitos on perustettu 1945.

Suomen Liikunta ja Urheilu

(lähde: www.slu.fi)

Suomen Liikunta ja Urheilu ry tuottaa ajankohtaisia katsauksia liikuntakulttuurista ja järjestää vuosittain kymmeniä asiantuntijaseminaareja sekä koordinoi Kansallista liikuntatutkimusta. SLU:n julkaisema Liikunnan ja Urheilun Maailma -verkkojlehti on maamme ainut liikuntapolitiikan ja liikuntakulttuurin erikoisjlehti. Lehden arkisto vuodesta 1987 on internetissä vapaasti saatavilla.

Muut tiedekunnat ja korkeakoulut sekä ammattikorkeakoulut

- lääketieteelliset tiedekunnat
- ammattikorkeakoulujen liikunta-alan yksiköt

Tilastokeskus

(lähde: www.stat.fi)

Tilastokeskus on valtion tilastotoimen yleisviranomainen, jonka yksi päätehtävä on johtaa ja

kehittää valtion tilastointia. Tilastokeskus ja 19 muuta valtion virastoa tai laitosta tuottavat Suomen virallisia tilastoja, joista Tilastokeskus laatii noin kolme neljäsosaa. Tilastolaissa määritellään neljä tilastoviranomaista (Maa- ja metsätalousministeriön tietopalvelukeskus TIKE, Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus STAKES, Tilastokeskus ja Tullihallitus). Niillä on oikeus kerätä tietoja tilastotarkoituksiin laissa säädetyn tiedonantovelvollisuuden perusteella.

Opetusministeriön tilaama tietotuotanto

- Liikuntatilastot
- Liikuntatutkimukset
- muut säännöllisesti koottavat raportit

Lisäksi erilaiset tutkimusprosessit, tutkijaryhmät, jne. (esim. RT -korttien syntyminen ja käyttö liikuntapaikkarakentamisessa kunnissa (VTT ja Rakennustietosäätiö)) ja muut tietoa tuottavat organisaatiot.

Kirjastot ja tietokannat

Liikunnan tietokantoja (Lähde: Jyväskylän yliopiston kirjaston www-sivut)

Viitekantoja = viitteitä ilmestyneisiin artikkeleihin ja kirjoihin

Kirjastojen kokoelmatietokannat

Yliopistojen ja korkeakoulujen kirjastojen kokoelmatietokannat sisältävät tiedot kirjastoon hankituista kirjoista ja aikakauslehistä sekä kyseisen oppilaitoksen opinnäytteistä. Lähes kaikkien suomalaisten kirjastojen kokoelmatietokannat ovat avoimesti haettavissa kirjastojen kotisivuilta. Yliopistojen ja useimpien ammattikorkeakoulujen kirjastot käyttävät yhteistä Voyager-nimistä kirjastojärjestelmää. Sen hakuohjelma WebVoyagé on käytössä näiden kirjastojen kokoelmatietokannoissa.

Kirjastojen kokoelmatietokannoilla on omat nimensä, esimerkiksi Jyväskylän yliopiston kirjaston kokoelmatietokanta on JYKDOK, Helsingin yliopiston kirjaston Helka, Tampereen yliopiston kirjaston Tamcat ja Jyväskylän ammattikorkeakoulun kirjaston JaNet. Kun opit WebVoyagé -hakutekniikan yhden kirjaston tietokannassa, voit käyttää kätevästi myös muiden kirjastojen kokoelmatietokantoja.

LINDA on Suomen yliopisto- ja korkeakoulukirjastojen yhteistietokanta, josta näkee mitä kirjoja, aikakauslehtiä ja opinnäytteitä on eri yliopistoissa. LINDA ja jäljempänä mainittava artikkeliviiitetietokanta ARTO käyttävät myös WebVoyagé -hakuohjelmaa.

Muista, että kirjastojen kokoelmatietokannoista esim. JYKDOKista ja LINDAsta et löydä lehtiartikkeleita!

Kotimaiset artikkelitietokannat

ARTO

Tietoja suomalaisista eri alojen artikkeleista voit hakea ARTO-tietokannasta. Useat kymmenet tiedontuottajat tallentavat ARTOon jatkuvasti artikkelitiedot noin 1000 lehdestä. Kotimaisten liikunta- ja urheiluaiheisten lehtien samoin kuin kokoomateosten artikkelitietoja ARTOsta saa vuodesta 1983 lähtien.

Liikunnan ja urheilun alalta ARTOa varten seurataan ja luetteloidaan kannesta kanteen seuraavat kotimaiset aikakauslehdet:

- Liikunta ja tiede
- Liikunnanopettaja
- Huippu-urheilu-uutiset
- Valmentaja
- Motion : Sport in Finland

Muista n. 100 alan lehdestä artikkeleita on luetteloitu valikoiden vuosina 1983-2004.

Näitä ovat:

- kaupalliset lehdet esim. Skimbaaja, Bodaus
- sekä lajiliittojen ja muiden valtakunnallisten liikuntajärjestöjen lehdet esim. Hiihtäjä, Sukeltaja, Suunnistaja, Latu ja polku

Muut kotimaiset tietokannat

Monissa kirjastoissa on käytössä myös toinen suomalainen laaja-alainen lehtiartikkelitietokanta Aleksi. Näiden lisäksi Suomessa tuotetaan joidenkin tieteenalojen omia tietokantoja kuten lääketieteen Medic ja taloustieteen Helecon MIX.

Kansainväliset viitetietokannat

SPORTDiscus

SPORTDiscus on kansainvälinen liikuntatieteiden tietokanta. Se sisältää tietoja lehtiartikkeleista, kirjoista, kokoomateosartikkeleista eli esimerkiksi kongressien esitelmä- eli proceedings-julkaisuista, lähinnä yhdysvaltalaisista opinnäytteistä, AV-aineistosta ja www-sivustoista.

Tietokannan ylläpitäjä on kanadalainen tietopalveluyritys SIRC, joka on alun perin ollut Kanadan valmentajayhdistyksen tietopalvelu. Tietokannan päivittämissyhteistyössä on mukana useita maita, Suomesta LIKES -tietopalvelu (2005 asti). Tietokannasta voi löytää viitteitä yli 50 kielellä. Pääosa aineistosta on kuitenkin englanninkielistä. Viitteiden kokonaismäärä on yli 700 000.

Spolit

Saksankielisten liikuntatieteellisten artikkeleiden hakuun on käytettävissä Spolit-tietokanta. Sen tuottaja on saksalainen liikuntatutkimusyksikkö Bundesinstitut für Sportwissenschaft. Spolit sisältää tietoja lehtiartikkeleista, kirjoista, kokoomateosartikkeleista eli esimerkiksi kongressien proceedings-julkaisuista ja väitöskirjoista. Spolitissa on paljon kansainvälistä aineistoa, lähes puolet englanninkielistä! Viitemäärä on lähes 150 000. Spolit on käytössä maksutta tuottajansa kotisivuilta.

Muut kansainväliset viitetietokannat

Koska liikuntatieteet pohjautuu moniin muihin tieteisiin (kasvatustiede, psykologia, yhteiskuntatieteet, taloustiede, terveystieteet), on pohdittava, saako riittävästi kirjallisuusviitteitä liikuntatieteiden tietokannoista vai tarvitsetko täydennystä lähitieteiden tietokannoista. Esimerkiksi lääketieteen keskeinen tietokannan Medline:n kaikille avoin versio PubMed on käytettävissä internetissä osoitteessa:

<http://www.ncbi.nlm.nih.gov/entrez/query.fcgi>

Useissa tieteellisissä kirjastoissa on vuoden 2005 aikana otettu käyttöön NELLI-tiedonhakuportaali, jonka kautta voit selata listoja eri tieteenalojen tietokannoista.

- Tietojärjestelmät: olemassa olevat, tietotarpeisiin nähden luotavat uudet

Liikunnan faktatietopankkeja

lähde: <http://www.sport.jyu.fi/>

SLT - Suomalaisen liikunnan tietopankki

1. Yleistä

Suomalaisen liikunnan tietopankki muodostuu neljästä valtakunnallisesta tietojärjestelmästä: LIPAS, LUOVI ja LUMA. Tietopankin teknisestä toteutuksesta ja jatkokehityksestä vastaa Jyväskylän yliopiston liikunta- ja terveystieteiden tiedekunta.

2. LIPAS -järjestelmä

LIPAS -järjestelmä sisältää liikuntapaikoista perustietojen (nimi, tyyppi, sijainti, valmistusvuosi, peruskorjausvuosi, omistus, kunto, ylläpitäjä) lisäksi varustustietoa, käyttötietoa (kävijämäärät, käyttöajat), kulutustietoa (sähkö, lämpö, vesi), taloustietoa (käyttömenot ja -tulot) sekä palvelutietoa (aukioloajat, hinnat, harrastusmahdollisuudet, majoitusmahdollisuudet, oheispalvelut).

Kuntien liikuntatoimen käyttömenot ja -tulot löytyvät LIPAS -järjestelmästä vuodesta 1993 alkaen. Pääomamenot ja -tulot ovat saatavissa järjestelmästä vuodesta 1996 alkaen.

Liikuntarakentamishankkeista LIPAS sisältää vuosittaisen valtakunnallisen rahoitussuunnitelman, läänien liikuntapaikkasuunnitelmat sekä liikuntarakentamisen rahoitusavustushakemukset. Hanketiedot jäävät liikuntapaikan valmistuttua historiatietoina järjestelmään. Tämä mahdollistaa toiminnassa olevan liikuntapaikan hankeprosessin etenemisen tarkastelun.

3. LUOVI -järjestelmä

LUOVI -järjestelmä sisältää sekä sijainti- että ominaisuustietoa virkistysalueista, ulkoilureiteistä ja virkistyspalveluista.

Virkistysalueista järjestelmästä löytyy perustietojen (nimi, sijainti, kaavataso, omistaja, perustaminen, ylläpito) lisäksi alueen palvelut, reitistöt, vetovoimatekijät (luonto, kulttuuri, historia) ja käyttötiedot

Ulkolureittien osalta järjestelmä käsittää perustiedot (nimi, reittityyppi, sijainti, maanomistus, perustaminen, ylläpito), laatutiedot, palvelutiedot ja käyttötiedot.

Muiden virkistyspalveluiden (maastohihtokeskus, rinnehihtokeskus, kalastusalue/-paikka, veneilyn tukikohta, uimaranta/-paikka, retkeilykeskus) osalta järjestelmä sisältää perustiedot (nimi, sijainti, omistaja, perustaminen, ylläpito) ja käyttötiedot sekä tyypin mukaiset tarkemmat kohdetiedot.

4. LUMA -järjestelmä

LUMA -järjestelmä sisältää luonto- ja liikuntamatkailupalveluista yhteystietojen lisäksi tietoa tukipalveluista ja palvelun aktiviteeteista sekä yhteyksistä julkiseen virkistystarjontaan.

Luonto- ja liikuntamatkailupalveluja tarjoavista yrityksistä järjestelmä sisältää yhteystiedot ja yrityksen tuotetarjonnan tarkemman kuvauksen.

5. Tietopankin käyttö

Suomalaisen liikunnan tietopankki on tarkoitettu kaikkien liikunnasta, vapaa-ajantoiminnasta ja luonnon virkistystarjonnasta tietoa tarvitsevien käyttöön.

Tietopankin tietojen katselua ja käsittelyä varten on rakennettu WWW-sovelluksia (www.sport.jyu.fi/), joilla voidaan käsitellä tietokannassa olevaa tietoa. Tietopankin tietojen päivittäjät samoin

kuin tietojen hyväksikäyttäjät käyttävät näitä sovelluksia. Tietoa voidaan käsitellä myös kartan avulla. Samoin tulokset on mahdollista saada kartalla esitettynä tai teemakarttamuodossa.

Tietopankki on merkittävä työväline vapaa-aikasektorin päätöksenteossa, kehittämisessä ja suunnittelutehtävissä sekä liikunta- ja virkistyspaikkojen ja alueiden hallinnassa ja ylläpidossa. SLT on uudistumassa parhaillaan ja tarkoituksena on parantaa sen käytettävyyttä ja luotettavuutta mm. erilaisin varmistusmenetelmin ja dokumentoiduin työtavoin.

SLU:n sporttirekisteri

SLU:n Sporttirekisteriä käytetään yli tuhannessa yhteisössä ja se sisältää yli 700 000 suomalaisen urheiluharrastajan tiedot.

OPETUSMINISTERIÖ

Undervisningsministeriet

MINISTRY OF EDUCATION

Ministère de l'Éducation

ISBN 952-485-184-9 (nid)
ISBN 952-485-186-5 (PDF)
ISSN 1458-8102

Julkaisumyynti:

Yliopistopaino
PL 4 (Vuorikatu 3)
00014 Helsingin Yliopisto
puhelin (09) 7010 2363
faksi (09) 7010 2374
books@yopaino.helsinki.fi
www.yliopistopaino.helsinki.fi

Bokförsäljning:

Universitetstryckeriet
PB 4 (Berggatan 3)
00014 Helsingfors Universitet
telefon (09) 7010 2363
fax (09) 7010 2374
books@yopaino.helsinki.fi
www.yliopistopaino.helsinki.fi